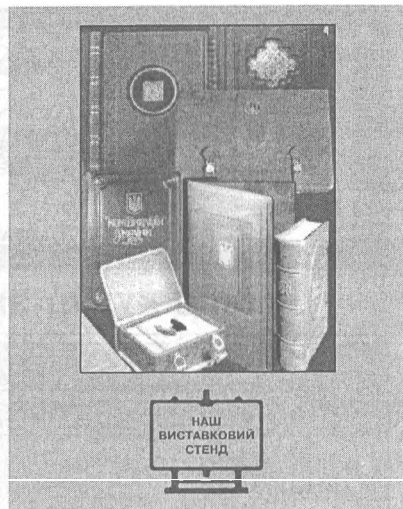

ПОДВИЖНИК УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКОВОЇ ГРАФІКИ

ВАСИЛЬ
ЧЕБАНІК

Ось уже понад сорок років в українському мистецтві книги працює талановитий графік, заслужений діяч мистецтв України, професор Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Василь Якович Чебанік. Він займається комплексним графічним оформленням книжок, інтролігацією – виготовленням рукотворних книг із застосуванням шкіри, дерева, застібок тощо, розробляє символи та геральдику для різних установ та організацій. Особливу ж увагу приділяє роботі над модифікацією літер української абетки на основі кириличного письма та стародруків.

Народився Василь Чебанік 5 серпня 1933 року в селі Клішківці Чернівецької області. 1963 року закінчив тодішній Київський державний художній інститут, де навчався на відділенні книжкової графіки у чудових педагогів: спочатку в Іларіона Плещинського, а по його смерті у Георгія Якутовича, пізніше у Василя Касіяна.

Талант Василя Чебаніка виявився рано. Ще до закінчення інституту, з 1962 року, почав викладацьку діяльність, яку продовжує і досі, тепер уже в Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури. Дипломною роботою В. Чебаніка стали виконані ним ілюстрації та оформлення до драми Лесі Українки «Камінний господар». 1965 року видавництво «Дніпро» видало «Камінного господаря» саме в цьому оформленні і з цими ілюстраціями. Книжку було удостоєно срібної медалі на ВДНГ у Москві.

Усю свою творчу енергію майстер спрямовує у царину мистецтва української книги. Серед видань, яких торкнулися рука і думка митця, бачимо стилістично бездоганно спроектовані книжкові блоки, котрі вражають своєю цілісністю, скрупульозно продуманим оформленням, що максимально відповідає змісту і духу книги. Скажімо, гравюри на лінопласті до вже згаданого «Камінного господаря» будуються на жорсткому драматичному ритмі чітко виражених ліній та штрихів, силуетних плям, що передає високу напругу зображуваних подій.

книжок, бере участь у конкурсах українських видань, відзначений Почесною грамотою Президії Верховної Ради України, дипломами Івана Федорова, Георгія Якутовича та ін.

Але найбільше уваги впродовж понад сорока років творчої діяльності Василь Якович приділяє створенню української абетки на основі класичної кирилиці, вважаючи, що український шрифт повинен стати візуальним зображенням української мови, її чарівної мелодики. За словами В. Чебаніка: «Шрифт – це візуальне зображення мови символами, які пластично збігаються з особливостями мовної мелодії і, як органічне ціле з мовою, живляться одним корінням із глибини історії. Людина сприймає навколишній світ, перш за все, зором і слухом. Саме зором і слухом сприймається і мова. На жаль, наша українська мова ще й досі ходить у свитині універсального пошиву, хоча є наступницею мови і писемності Русі Київської». Художник вважає, що наша мова володіє багату традицією первісного кириличного письма, яке існує тільки в пам'ятках культових та канонічних творів православ'я.

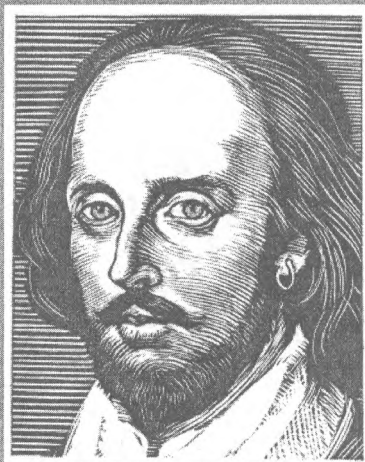
У ХХІ столітті ми вже не відокремлюємося від світу, а, навпаки, наблизилися до нього впритул і хочемо стати врівень з ним, у тому числі й зі світом, який уже протягом багатьох століть розвиває і вдосконалює своє письмо і шрифтову культуру на основі латиниці. Василь Чебанік наголошує: «Як самостійна держава – Україна повинна володіти всіма символами державності і, перш за все, державною мовою з відповідною їй мові графічною абеткою. Нині ж українську мову ми тільки чуємо, зорово вона є надто уподібненою, графічно ідентичною з російськомовною абеткою». І кредо художника: «Українська абетка повинна бути кириличною в своїй основі, сучасною за державними, національними, художніми та естетичними ознаками». Така абетка сприятиме збереженню ідентичності української мови, її повноцінному існуванню. Для цього потрібна тільки воля української держави. От із таких засадничих настанов виходить митець.

Він звертає свій погляд у глибину віків, до першооснов. Після реформи Петра I, якою до світської літератури було запроваджено «гражданський» шрифт (так звану «гражданку»), де було спрощено систему накреслення літер кириличного півуставу, розвиток кириличного письма припинився, тоді як тисячі художників протягом двох з половиною тисячоліть удосконалюють латинський шрифт і відповідну каліграфію.

Реформа Петра I, по суті, перервала живу традицію кириличного письма, яке зберегло за собою місце лише в культових виданнях. Тому-то нинішніми поколіннями це письмо часто сприймається як щось невластиве, давнє, відірване від сучасності, хоча воно продовжує традиції Київської Русі з її відомими історичними пам'ятками («Слово про закон і благодать», між 1037 і 1043 рр.; «Ізборник Святослава», 1073 р.; «Слово о полку Ігоревім», між 1085 і 1087 рр.; «Пересопницьке євангеліє», 1556 – 1561 рр.).

Важливою особливістю кирилиці як першооснови для сучасної української абетки є наявність у цьому шрифті, від староболгарського до першодруків І. Федорова, малого державного герба сучасної України – у написанні літери *ц*.

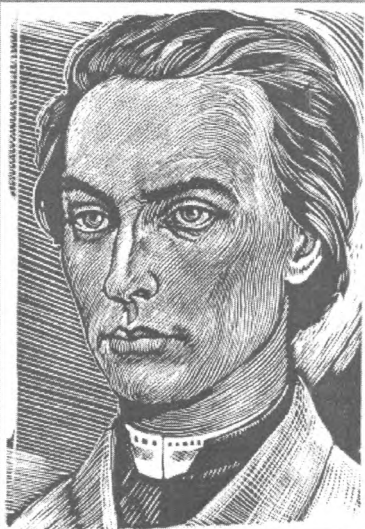
Введення української абетки можна мотивувати й практичними міркуваннями. Нинішнє зближення зі світом, що посплугується на письмі латиницею, призводить до омонімічного прочитання деяких знаків у різних мовах (наприклад, ук-

Вільям Шекспір

Іван Вишньський

Маркіян Шашкевич

раїнське *p* прочитується як *n*, українське *n* як латинське *H, h*, а великі букви *O, Z, I* плутаються з деякими накресленнями цифр *0* (нуль), *3* (три), *1* (один). В. Чебаник пропонує ввести до української абетки накреслення деяких літер із кирилиці, що базуються на стародавніх писемних пам'ятках часів Київської Русі та стародруках Франциска Скорини тощо. Це літери *e, e, ж, к, з, o, n, p, y, ф, ц, ю, ч, ц, я*.

Такі спроби повернення нашої абетки кириличного обличчя відбувалися неодноразово. В Україні на початку ХХ ст. це намагалися зробити Г. Нарбут, В. Кричевський. У діаспорі в 60-х роках минулого століття питаннями українського шрифту та його взаємозв'язків з латинським займався Я. Гніздовський. У 80-х роках В. Хоменко розробив гарнітуру «хоменківська», що застосовувалася у наших друкарнях до появи фотонабору.

Після проголошення незалежності України створення української державної абетки є невідкладною справою, яка потребує довготривалої і копіткої праці та має стати творчим завданням для майбутніх поколінь українських художників.

Проте ця, здавалося б, самоочевидна справа всіляко гальмується чиновниками-бюрократами всіх рівнів. І основна причина: не хочуть вони, щоб українська абетка набула власного вигляду, відмінного від російської азбуки. Аргументація найрізноманітніша: від перебільшення труднощів у впровадженні нової абетки до «найпереконливішої» загрози – «перекривання краника» з боку нашого «братнього» сусіда. Саме небажання відрізнятись від нього і виявляється тим каменем спотикання, що лежить на шляху відновлення української національної ідентичності. Певно, жодна держава, яка поважає себе, не може брати до уваги такий аргумент. Згадаймо відстоювання своїх національних інтересів, зокрема в мовному питанні, таких держав як Чехія чи Франція, або ж відновлення мови євреїв Ізраїлю. Українська мова протягом століть зазнала стільки утисків і переслідувань з боку імперії, що відновлювати її треба всіма можливими засобами. Українське слово, українська писемність має засяяти всіма барвами, повертаючись до первісних основ, поновивши перерваний зв'язок поколінь.

Сучасні реалії міцно пов'язують усю книговидавничу, поліграфічну справу з комп'ютеризацією. Вплив комп'ютерного забезпечення був і є неоднозначний, хоча, за великим рахунком він сприяє швидкому поширенню нових ідей, нових проектів.

Сам Василь Якович працює над абеткою як і раніше. Усе, що він робить, має рукотворний характер, як мають рукотворний характер і унікальні, раритетні книжки, які він створює зокрема й для того, аби мати змогу компенсувати витрати, пов'язані з комп'ютерною розробкою своєї абетки. Він вважає, що спокійне, розважливе впровадження нового шрифту може дати бажаний результат. Найперше його, напевно, оцінять художники – за красу, витонченість, естетичні якості. Треба знайомити з новою абеткою молодь – це і патріотичне виховання, і повернення до своїх коренів, і відновлення перерваної нитки традицій. Саме молодому поколінню буде під силу змінити усталені заскорузлі канони.

Наразі В. Чебаник вважає, що на нас чатує ще одна небезпека, а саме – беручки «московські хлопці» можуть випередити нас у вдосконаленні кириличної абетки і поставлять собі в заслугу усі наборки, які ми вже маємо, – їм-бо видавати чуже за своє не вперше.

Нагальним завданням є створення і реєстрація хоча б невеликої групи чи бюро з упровадження кириличної абетки в сучас-

Василь Стефаник

Іван Франко

Павло Тичина

ну українську мову, державне визначення цієї абетки як офіційного засобу друкованої передачі мови. Запропоновані В. Чебанником варіанти нової абетки, які він переводить у комп'ютерні програми, мають спонукати керівництво держави включитися в цей процес, підтримати подвижника національної самоідентичності у його прагненнях, надати матеріальний базис для цієї складної і трудомісткої справи, яка вартує стати загальнодержавним пріоритетом.

Олена ЗАГАЄЦЬКА,
мистецтвознавець

Леся Українка

Ілюстрація до драми Лесі Українки «Каміний господар»

«Вітчизна»

Літературно-художній та громадсько-політичний місячник.
Засновники: Національна Спілка письменників України та колектив редакції журналу «Вітчизна».
Зареєстрований Держкомітетом України по пресі. Серія КВ №352.
№ 3-4, березень-квітень, 2006.
Виходить з 1933 року.

Головний редактор ОЛЕКСАНДР ГЛУШКО.

Художня і технічна редакція ОЛЕКСАНДРА БИЧКА. Виконавчий директор ОЛЕКСАНДР ЄФІМОВ.
Коректори: МАРИНА ВОЛОВИЧ, НЕЛЯ КУЛЯС.
Набір та верстка РВДЦ «Іранослов». Верстка ТАМАРИ ЄЛІСТРАТЕНКО.

Редакція не завжди поділяє погляди авторів публікацій.

Підписано до друку 18. 04. 2006. Формат 70x108 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
15.4 умов. друк. арк. 15,6 умовн. фарбовідб. 18,6 обл.-вид. арк. Зам. 064 Ціна договірна.

Адреса редакції: 01021, Київ-21, вул. Михайла Грушевського, 34. Тел. 253-28-51.
Віддруковано в друкарні ВПЦ «Літопис-ХХ», Київ-151, Повітрофлотський пр., 56.